

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

Іноземці й особи без громадянства, які перебувають в Україні, несуть відповідальність за вчинені правопорушення за законодавством України. Винятки, передбачені міжнародними угодами, існують для осіб, наділених дипломатичним і консульським імунітетом. За правопорушення, в залежності від його характеру, іноземці й апатриди підлягають цивільній, кримінальній, адміністративній, матеріальній і дисциплінарній відповідальності. Адміністративна відповідальність цих осіб настає відповідно до ст.16 Кодексу України про адміністративні правопорушення на загальних підставах з громадянами України.

Іноземців та апатридів можна розглядати як спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності. Так, суб'єктами порушень правил перебування в Україні, тобто проживання без документів на право проживання в Україні або проживання за недійсними документами, недотримання встановленого порядку реєстрації чи прописки або пересування та вибору місця проживання, ухилення від виїзду після закінчення строку перебування, а також недотримання правил транзитного проїзду через територію України, за ст. 203 КУпАП є іноземні громадяни й особи без громадянства. Для наявності складу правопорушення достатньо вчинення одного з перелічених діянь. Вина суб'єктів може бути як умисною, так і необережною.

Для іноземців передбачена можливість застосування видворення за межі країни, яке розглядається як один із видів адміністративних стягнень. Проте цілком можливо погодитися з думкою О.М. Бандурки, який розглядає адміністративне видворення як захід припинення протиправної поведінки іноземного громадянина або особи без громадянства, оскільки мета видворення – припинити та-

ку поведінку. Його застосування не тягне за собою стану адміністративного покарання; воно реалізується поза провадженням у справах про адміністративні правопорушення [1, с.74]. Рішення про видворення приймає орган внутрішніх справ або Служби безпеки. Ці органи наділені певним обсягом адміністративного розсуду щодо цього питання. Чітко встановлені тільки такі підстави для видворення особи, як відмова виїхати з України, відсутність підстав для перебування в Україні, нелегальне прибуття в Україну, втрата, позбавлення або відмова в наданні статусу біженця.

На порушення п.5 ст.32 Закону України "Про правовий статус іноземців"[1; 1994. - № 23.- Ст.161] Кабінет Міністрів України не визначив порядок відшкодування витрат, пов'язаних із видворенням іноземців за межі України. МВС України не встановило порядку видворення таких іноземців за власний рахунок з наступним відшкодуванням витрат із державного бюджету і не погодив цей порядок з Міністерством фінансів, хоча це передбачено п.53 Правил в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію[3; 1996, № 4, ст.148]). Внаслідок цього лише незначна кількість іноземців –порушників закону видворяється за межі України.

Таким чином, за порушення законодавства України про правовий статус іноземців щодо перебування в країні до них може бути застосовано штраф згідно зі ст. 203 КУпАП або видворення, передбачене Законом України "Про правовий статус іноземців". При визначенні стягнення враховується характер діяння – грубе порушення. Ця категорія є оціночною. Вважаємо, що до її змісту має входити й така ознака, як повторність діяння.

Нелегальне прибуття охоплює і порушення перетинання державного кордону України, прикордонного режиму, правил в'їзду, виїзду з України і транспортного проїзду через її територію. У випадках затримання іноземних правопорушників при перетинанні кордону Прикордонні війська України передають їх органам внутрішніх справ, які й вирішують питання про відповідальність, у тому числі й видворення.

Згідно з даними МВС України кількість злочинів, учинених іноземними громадянами й особами без громадянства за останні два

роки, збільшилася в 10 разів, зареєстрованих порушень правил перебування в Україні – в 40 разів [4, с. 19]. Відсутність фінансування в сучасних умовах не дозволяє видворяти нелегальних мігрантів та інших правопорушників за рахунок державних коштів. Витрати, пов'язані з адміністративним видворенням, також покладаються на юридичних і фізичних осіб, які приймають цих іноземців чи влаштовують їх незаконний в'їзд, проживання, працевлаштування і сприяють ухиленню від виїзду з України після закінчення строку перебування, а також на самих іноземців. Але стягнути (в тому числі й у судовому порядку) ці кошти не завжди можливо. Тому рішення про видворення може залишитися фактично не виконаним.

У деяких випадках цю проблему можна вирішити шляхом запровадження в законодавство України норм, подібних тим, які діють у деяких країнах, про висення запрошуючою іноземця стороною застави, яка використовувалася б при необхідності для видворення порушників за межі України. Можна передбачити для іноземців як обов'язкову умову в'їзду в Україну й перебування в країні наявність певної грошової суми або внесення ними страхових сум при отриманні в'їзних українських віз у розмірі, достатньому для потреб можливого їхнього видворення. Щодо осіб, які приїжджають на навчання, встановлено обов'язок мати зворотний квиток з відкритою датою повернення на батьківщину. Такий порядок можна встановити і для інших категорій іноземців та осіб без громадянства.

Важливою проблемою є адміністративне видворення осіб без громадянства, сутність якої полягає в тому, що цих осіб можна видворити лише за наявності згоди на їх прийняття з боку відповідної держави. За даними Головного Управління МВС м. Києва для видворення одного "нелегала" потрібно приблизно 1 – 1,5 тис. дол. США. Вирішення цього питання може бути здійснено шляхом створення фонду для цих цілей за рахунок цільового відрахування штрафів, які надходять до держбюджету за правопорушення, передбачені статтями 203 - 206 КУпАП.

Під час виявлення іноземців, які порушують правила перебування в Україні, органи внутрішніх справ не завжди з'ясовують обставини їхнього в'їзду в країну, а також їх посібників – громадян і посадових осіб, які надають їм житло, роботу, інші послуги, але не

вживають заходів до їхньої легалізації. При притягненні іноземних громадян до адміністративної відповідальності органами внутрішніх справ порушуються вимоги ст. 256 КпАП щодо складання протоколу про адміністративне правопорушення. Зокрема, не з'ясовується, де іноземці мешкають, на які кошти існують, з якою метою в'їхали в Україну. На порушення ст. 268 КпАП їм не роз'яснюються їх права, а коли виноситься постанова по справі, часто немає перекладача, хоча діловодство ведеться українською мовою і є підстави вважати, що іноземці нею не володіють.

Закон України "Про правовий статус іноземців" визначає й таку міру відповідальності, як скорочення строку тимчасового перебування в Україні у зв'язку з протиправною поведінкою особи або якщо відпали підстави для подальшого перебування особи в Україні. Закон не конкретизує характер правопорушень, тільки вказує, що вони не передбачають адміністративної або кримінальної відповідальності. Виникає запитання: яке ж тоді законодавство України іноземець порушує? На нашу думку, законодавець має встановити хоча б приблизний перелік таких правопорушень, їх ознаки, інакше його відсутність може призвести до порушення прав іноземців та осіб без громадянства. Ініціювати скорочення строку перебування іноземців можуть юридичні й фізичні особи, які їх приймають, органи внутрішніх справ та Служби безпеки. У національному паспорті такої особи при необхідності ставиться штамп "Небажана особа".

Засобом забезпечення притягнення до відповідальності може бути вилучення в іноземців та апатридів національного паспорта або документа, що його замінює. Вилучається також підроблений паспорт, фальсифікований, оформлений на іншу особу або якщо іноземець засуджений за вчинення злочину.

Іноземці й особи без громадянства, як і громадяни України, вправі захищати свої права і свободи при притягненні їх до адміністративної відповідальності. Додатковою гарантією прав і свобод іноземців є право негайно повідомити адвоката, дипломатичного представника своєї країни чи іншу особу (на свій розсуд) з моменту оголошення рішення про видворення з України.

Список літератури: 1. Бандурка О.М. Заходи адміністративного припинення в діяльності міліції: Дис... канд. юрид. наук. -Харків,1994.-154 с. 2. Відомості Верховної Ради України. 3. Зібрання постанов України. 4. Ключев А. Проблемы миграции // Бизнес-информ. - 1999. - № 1-2. - С. 19.

Надійшла до редакції 06.11.2000 р.

УДК 242.9

В.Я. Настюк, канд. юрид. наук, доцент
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯНАМИ СВОЇХ ПРАВ І СВОБОД ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Людина, її права та свободи у правовій державі становлять найвищу соціальну цінність. Саме на їх забезпечення й найповнішу реалізацію в суспільному житті має бути спрямована вся державна діяльність і насамперед у сфері державного управління [3, с. 49]. Природно, що в період реформування нашого суспільства зазначена проблема набуває підвищеної актуальності і має не тільки теоретичне, а й практичне значення в усіх сферах державного управління, включаючи й митну справу як складову частину виконавчої влади.

Викладене зумовлено значною кількістю звернень громадян, що, з одного боку, свідчить про їх соціальну активність у митних процесах (у більшості випадків вимушену), а з другого – віддзеркалює негативні явища в митній системі, недоліки в роботі цієї служби. Ось декілька свідчень: п'ята частина всіх скарг стосується корумпованості посадових осіб митних органів, зловживання владою та інших порушень чинного митного законодавства на різних рівнях системи митної служби; зросла кількість звернень, у яких оскаржуються рішеннями митних органів (службових осіб), повідомляється про факти тяганини при здійсненні процедур митного контролю, митного оформлення тощо.

Оскільки багато порушень прав і свобод громадян допускається і під час здійснення провадження у справах про порушення